

ЈОВАН
МАРИЋ

О ЛЕПОТИ

ЈОВАН МАРИЋ

Њсихијаџар

Професор у пензији Медицинског и Правног факултета у Београду.

Дугогодишњи директор Института за психијатрију КЦС.

Аутор неколико стотина библиографских јединица у домаћим и иностраним стручним часописима.

Аутор књига: *Клиничка ѡсихијаџрија* (шест издања), *Правна медицина* (три издања), *Медицинска еџика* (седам издања), *Деџресија – очајнички крик за љубављу, Љубав, секс, деџресија, Какви смо ми Срби?, Куда иду Срби?, Полни иденџиџеџи и џромена џола* (коаутор).

Од 2014–2016. био амбасадор Србије у Нигерији.

Живи и ради у Београду.

О ЛЕПОТИ

Предисторија Хомерове *Илијаде* упућује нас на мит, према коме је Тројански рат започео због лепоте, а повод је била „јабука раздора“. На свадбу богиње Тетиде позване су све богиње изузев богиње свађе, Ериде. Да би се осветила, она међу њих баци јабуку на којој је написано „најлепшој“. И, разумљиво, долази до спора, јер себе су најлепшом сматрале три богиње – Афродита, Атина и Хера. Пресудио је тројански јунак, Парис, а одлучио је да најлепша буде Афродита, јер му је ова заузврат, као поклон, обећала лепу Јелену, жену краља Менелаја. Парис је уз помоћ Афродите украо лепу Јелену, то је расрдило Грке и због тога су пожелели да се освете Тројанцима. Тако долази до рата.

Појам лепоте и идеал лепоте мењали су се кроз векове, али однос према лепоти тојово да је увек био неизомљен – од античких времена до данас. Зашто?

Зато што је лепота редак природни дар – баш као што неко има диван глас, па опера као вид уметности никада неће пропасти све док се рађају људи са предивним гласовима. Лепота је изузетно ретка појава, и зато увек изнова изазива дивљење. Тачно је да су се мерила лепоте мењала па је негде дебело лепо, па *small is beautiful* (мало је лепо), и тако даље, али лепота је ретка и зато јесте цењена.

Да ли је човеку природно у исусу лепоте?

Да! Јесте! Мада, не увек! Естетa који гледа лепу особу има естетски доживљај као када гледа лепу слику, грађевину, неки лепо дизајниран предмет. Међутим, лепота може да буде и одбојна ако изнутра зрачи неком надмоћношћу на непријатан начин, а то се догађа. Неке особе, понекад свесне своје лепоте и ексклузивности, делују помало одбојно, надмено, тако да се људи покатакд непријатно осећају у присуству таквих особа. Дакле, доброта је, чини ми се, оно што чини угођај човеку.

Често се чује реченица: „Није важна физичка лепота већ оно што човек носи у себи“. Да ли је то уистину тако? Није ли то нека врста одбрамбеног механизма.

То јесте за оне који немају физичку лепоту сигурно нека утешна реченица. Међутим, свако од нас који је имао много сусрета са разним особама, па и лепим, иако су оне ретке, врло добро зна да може да направи разлику између статичке и динамичке лепоте. Статичка лепота је на пример она када на објекту видите складне црте лица, и то одговара неком вашем укусу, али кад та особа проговори, кад видите њену мимику, и чујете боју гласа... она може страшно да изгуби на квалитету. Постоји и динамичка лепота – лепота дијалога, општења, погледа. Рецимо, није исто „поглед“ што и „очи“, јер неко може да има лепе очи али не и леп поглед. Очи су једно, а поглед нешто сасвим друго. Динамичка лепота је оно што се зове шарм.

Да ли лепота може да заустави агресију?

На неки начин мислим да може, будући да човек често остаје задивљен пред лепотом. Али, не увек! Ја сам склон, ипак, да кажем, да агресију зауставља доброта и племениност. Агресију зауставља и скромност. Рекао сам да лепе

особе често нису скромне, и као такве оне могу пре да изазову него да зауставе агресију. Лепота може, чак, отворено да изазива агресију. Ако нека жена носи лепоту у једној мини-сукњи, онда она наводи на еротску агресивност, за разлику од неке друге која ту лепоту носи у дугој сукњи, јер тада, са том дугом сукњом, она углавном изазива поштовање. А поштовање зауставља агресију.

Да се заусијавимо сада код особе која јесѝе леѝа. Да ли је њој лако да носи ѝу своју леѝоѝу?

То није увек једноставно, будући да лепота код публике изазива различита реаговања. Тако се често јавља завист других људи, а лепој особи то сигурно ствара непријатности. Међутим, истина је да се са лепотом брже завршавају послови. То су, уосталом, показала многобројна истраживања, и није случајно што се тражи да се, на пример, гардероба примери послу. Пракса је показала да онај који је пристojно обучен, а и то је део лепоте, лакше обавља послове. *Good-looking men* (човек пријатне спољашности) је свуда пожељан, значи пожељан је генерално леп изглед: не само лепе црте лица, већ и лепо одевање и складно понашање.

Ја се још једном враћам на ону особу која носи леѝоѝу. Да ли она може на менијалном ѝлану да има ѝроблеме, ѝоѝоѝово ако није дорасла ѝоѝме да носи своју леѝоѝу?

Носити лепоту није једноставно. Ту сада долазимо до оног поређења памети и лепоте. Ја мислим да особе које лепотом лако постижу резултате мање раде на свом образовању и проширивању духовних вредности. И тада, „захваљујући лепоти“, могу да се пасивизирају. То није добро. С једне стране гледано, њима јесте у много чему лакше у животу,

али с друге стране, не радећи на себи, оне духовно осиромашују. Када правимо то упоређење с почетка, ваља рећи да је за срећу, ипак, потребно складно духовно стање. За доживљај среће најважније је да будемо у равнотежи сами са собом. Уосталом сви знамо, да је лепота пролазна, то се често и истиче, мада ја обично додајем: „Јесте, лепота је пролазна а ружноћа је вечна“. Али, на страну шала, лепота јесте пролазна, али духовни квалитети су вечни. Ако из особе зрачи динамичка, духовна лепота, то је трајно, и никакав зуб времена то неће нарушити, Напротив, та лепота с годинама ће само расти.

Колико је изглед бићан за психичку стабилност човека – да он буде задовољан са собом кад се погледа у огледалу?

Мислим да је изглед значајан. Данас живимо у свету када су лепота, младост и здравље врхунске вредности. Живимо у свету визуелних медија и они нас нагоне да размишљамо о свом лику. Ја волим да кажем: „Немојте да се вагате на ваги већ пред огледалом.“ Значи, кад се човек погледа у огледалу тачно може да установи да ли је на његовом телу све складно, и шта би могао да коригује разним вежбама, онако како он то жели. И опет, важно је бити у равнотежи сам са собом. Битно је осетити шему свога тела. То је јако важно! Ми чак имамо једну врсту терапије, *body*, која помаже човеку да буде у контакту, и то прво са својим телом, а то ће му олакшати да буде и у контакту с телом другог бића, будући да се савремени човек, неретко, ужасаваша и самог додира туђег тела, и због тога има изражене психосоматске проблеме. Врло је битно да човек буде у интензивном контакту са својим телом и да буде сигуран у своје тело.

Да ли је лепота важнија за мушкарца или жену?

Наравно да је важнија за жену, зато што се традиционално сматра да је жена лепши пол. Међутим, ја тврдим да је мушкарац лепши, а жена јачи пол. Доказано је да жена живи дуже, и самим тим биолошки је јача. Мушкарци су у другој половини живота, чини ми се, лепши пол, а уосталом то сам и уочио у време док сам радио као интерниста. Прегледајући жене и мушкарце у позним годинама, дошао сам до закључка да су мушкарци очуванији од жена, јер су њихова кожа и тело очуванији. И уистину, већи је естетски доживљај погледати тада мушко него женско тело. Па живот траје неких осамдесет година, у просеку. Онда, од 15–45 година жена заиста јесте лепша, али преко 45 година у естетском погледу, све је на страни мушкарца.

Молимо вас да ипрокоментаришете честито ујојребљавану синијајму – „сйрашно лејо“. Погсећам вас и на речи Досјојевској, који кроз усја једној од Карамазових збори: „Лејоја, ѿ је сйрашно ужасна сйвар. То се ђаво с бојом бори, а бојно ѿље је људско срце.“ Може ли лејоја да донесе и ираједију?

Наравно, лепота може да буде веома кобна за онога ко не уме да је носи, поготово кад се лепота удружи са памећу. Тада, то је велика несрећа, не само за ту особу, већ и за њеног партнера. Несрећа у интимном, љубавном, партнерском односу. Ја сам имао прилику да се у то уверим. Уосталом, сви знамо за комбинацију Артура Милера и Мерлин Монро. Тада се за њихово заједништво говорило да памет тражи лепоту. О чему се ту ради? Нарцизам је максимално изражен код особе која је и лепа и паметна, јер су оба божји дар. Међутим, таква особа ретко може да пронађе успешног партнера. Партнер јој је несрећан, јер има предосећај да ће је кад-тад изгубити, не може да парира таквој особи, и она је онда обично несрећна у свом интимном животу.

Ту несрећу она повратно преноси на партнера, који је љубоморан и пун зависти, тако да и таква особа често нема среће у интимном животу. А и то је већ трагедија, да не говоримо о оним већим, насталим као последица дугих или јаких интимних незадовољстава.

Нема ничеј чудној и зајо кажемо, да је љриродно кад лејоџа љривуче човека: лејоџа друје особе – исџој или различийој џола – лејоџа љрироде, лејоџа духа, лејоџа некој архийекиџонској здања... Али, да ли је љриродно да лејоџа џодсиакне нежна, љубавна осећања код особа исџој џола?

Мислим да то, генерално, није природно, зато што је идеја о ненормалности тога јача. Значи потреба да се буде нормалан јесте јача од естетског подстицаја, који би случајно могао да поприми елементе еротике и нежности. Ја могу у првом импулсном таласу да констатујем да је неки мушкарац згодан, али ту је тачка. То је аутоматски процес и ту нема двоумљења. Међутим, сигурно је да постоје особе са притајеним хомосексуалним импулсима и према статистичким подацима тај процент креће се око 10%, како у којој култури, и верујем да ће се на томе и задржати. Иначе, у сразмерно малом проценту, од 2–3%, људи су изразити хомосексуалци.

Да ли џе особе џреба оџворено да исџољавају своју хомосексуалносџ?

Не, из простог разлога што се хомосексуалност не доживљава уобичајено. На пример, кад треба да примимо у радни однос неког за кога знамо да је хомосексуалац или леџбијка, примећујемо да они онда имају кочнице, да их то мобилише да се отворено улагују, да су опрезнији, на одстојању, јер и сами знају да њихово понашање није уобичајено

и да је ненормално за већину људи. Они због тога воле да имају своје клубове где се окупљају, јер знају да ту неће наићи на проблематично општење.

Да ли су хомосексуалци нормалне особе?

Исто је као да ме питате, да ли је човек са висином од два метра и двадесет сантимера нормалан. Тај раст је изван просека, што значи да је неуобичајен, али не ради се о патологији. Ја сам прихватио приступ Америчког психијатријског удружења које је 1973. године, са 58% гласова, изгласало да хомосексуалност није болест већ подврста испољавања људске сексуалности. Али ако пођемо од поставке, да је суштина сексуалности у размножавању људске врсте, а пошто у хомосексуалности нема потомства, то онда произилази да она јесте ненормална. Поменута пресуда у Америци донета је под јаким утицајем „геј покрета“, и од тада цео свет прихвата да хомосексуалност није болест.

А у оцијалим обласцима делања, да ли су они исти са већином људи?

Апсолутно исти. Имају и интелектуалне, и емотивне особине...

Да ли хомосексуалци имају мржњу према особама сујројној олоа?

Има разних варијација. Али, углавном, ту се ради о страху, а Фројд је развио тезу, да је суштина хомосексуалности кастрациони страх, и да је жена биће које може мушкарца да кастрира. Због тога се они плаше жена, али само као потенцијалних сексуалних објеката, док у свим другим околностима радо прихватају жене, друже се са женама и имају многобројна пријатељства.

ЈОВАН
СТРИКОВИЋ

ДИЛЕМА: ХАМЛЕТ И
ВЛАДИКА ДАНИЛО

ВЕРА И БОЛЕСТ

ЗЛО У ЧОВЕКУ

ЈОВАН СТРИКОВИЋ

неуройсихијатар

Професор ФПН у пензији.

Дугогодишњи директор Специјалне болнице „Свети Сава“ у Београду.

Аутор књига: *Пуџевима Њејошеве њсихоанализе, Њејошев манифесѝ, Самоубисѝво је аѝсурд, Слобода у кавезу* (збирка есеја), *Доба равнодушних* (збирка есеја), *На камену ѝисмо – ода злу*.

Аутор је неколико стотина текстова из области психијатрије и књижевности. Носилац бројних награда и признања међу којима је и орден Св. Саве.

Живи и ради у Београду.

ДИЛЕМА: ХАМЛЕТ И ВЛАДИКА ДАНИЛО

Две највеће свейске дилеме јесу (1) Хамлејова, „Бији или не бији!“ и (2) владике Данила, „Нека буде шћо бији не може!“ Зашћо су шћо две највеће ѿланејарне дилеме?

Једна од две највеће планетарне дилеме у светској литератури, не само по мом мишљењу већ и према схватању водећих светских књижевних критичара, јесте Хамлетова, која је ушла, као парадигма неодлучности у менталном склопу личности, у уџбенике психологије и психијатрије, али и у свакодневни језик глобалне комуникације. Дилема владике Данила равна је Хамлетовој дилеми, мада за њу не зна много света.

Разумљиво, зна онај гео ѿде је Њеѓошев „Горски вијенац“ ѿреведен. Зашћо су ове две дилеме велике?

Зато што су тако вешто исписане руком њихових стваралаца, да превазилазе способности научника да до краја артикулишу порекло тих дилема и могућност разрешења сопствених конфликта у које су запале ове две личности. Дилема Хамлетова је Шекспирова прича, то је информација из друге руке. Неоспорно она предњачи на врху светске литералне сцене, као једно велико песничко, заправо филозофско достигнуће, док је Њеѓошева дилема, односно дилема владике Данила – али је ја идентификујем као песникову – у ствари одговорност за један колективитет. То је стварност преточена у причу. То је стварност што понекад

надилази и сопствену стварност којој песник припада. Дакле, маестралност у томе је – да надилази реалност.

А чије је дилема већа?

Ја сам на једној промоцији те две дилеме, где су била заступљена значајна имена светске литературе, рекао да је Данилова дилема већа. Рећи да је већа је лако, али поткрепити због чега је већа, није баш једноставно. Наравно, свако може да каже да је Данилова дилема већа или да је Хамлетова дилема већа, али вештина је како ко описује једну односно другу дилему. То не може на кантару научно да се одмери, као што то покушавају неки позитивистички оријентисани научници, условно кажем научници, јер право да вам кажем, за имена неких који су о томе говорили нисам ни чуо. Вештина се састоји у томе, колико ко описно може да буде убедљив у објашњавању те две дилеме. Иначе, позитивна наука – психоанализа, психокритика – није у могућности да то тачно извага, да тачно измери. Значи, ако сам ја вешт да у свом описном делу искажем да је Данилова дилема већа од Хамлетове, онда је то моја вештина, а још је већа вештина да то и публика прихвати као своје мишљење.

Како сīе ви ѿо бранили? Како сīе ѿојкрейили своју ѿврдњу?

Ја сам бранио то на тај начин, што сам се служио, не само научним језиком – јер наука ту не може да каже све до краја како би било потпуно прихватљиво – већ и литералним језиком, неким посебним песничким надахнућем. Ви знате шта значи то песничко надахнуће. То је инфективна ствар, она зажари, инфицира и околину у којој се реч искаже. Ја не сматрам да је моје мишљење апсолутно тачно и једно једино, али тога дана, тај описни део, који сам ја изло-

жио на Оксфорду око дилема владике Данила и Хамлета, био је апсолутно заразан. Значи то је било пријемчиво за оне који су слушали.

Да ли сīе се ѿозивали, можда, на одлуку, ѿа сīе на ѿај начин бранили дилему?

Ја сам се позивао и на одлуку, па сам направио једну литерално-психолошку анализу и једне и друге личности: Хамлета, који је амбивалентан, неодлучан, меланхолик; али направио сам и психолошку анализу дилеме владике Данила, крстећи је као дилему између две катастрофе. Значи, и ако почне, и ако не почне последице су истоветне. Ја сам упоредио и неке стихове: „Зло је почело а горе још чека“, које изговара Хамлет, са стиховима које казује владика Данило: „Зло се трпи од страха горега“.

Видите, у та два стиха ове двојице значајних песника мислилаца, препознају се исте мисли. Дакле, на истој надморској висини расте исто шибље, исто дрвеће. Какво исходиште налази Хамлет у својој неодлучности, у својој амбиваленцији, у својој меланхолији? Он има једну алтернативу – та његова замисао има могућност и да не буде баш таква како он мисли, па каже – „Бити или не бити, питање је сад!“ То „бити или не бити – питање је сад“ јесте један врх песничког емоционалног стања, да ли или не? Владика Данило, односно Његош, исходиште налази у оном чувеном стиху „Нека буде што бити не може!“ За тај стих Иво Андрић је рекао, да је најстрашнија лозинка коју је он икада у животу прочитао и која је до сада написана. А ја имам склоност да верујем тако великим мислиоцима као што су Његош, Андрић, Шекспир... далеко више него неким људима који површно гледају на ствари. Истина, неки који су проговорили о овој дилеми замерили су ми да нисам ишао до

краја у психоаналитичком, односно у психокритичком смислу. Вероватно су мислили на онај део психоанализе који припада Фројду. Међутим, уколико бих се ја упустио у такву авантуру, мислим да она не би приличила ни науци, ни мени као човеку, јер би онда оскрнавио и једну и другу књижевну личност, и Данила и Хамлета. А њих ваља чувати; треба их чувати као очи у глави. Треба о њима све најлепше говорити, јер су то две најсветлије фигуре у том контексту размишљања о дилеми у светској литератури. Треба их сачувати од банализовања, од баналности. Пре свега, ја не бих, чак, веровао у ту науку којој припадам, уколико би она оскрнавила једну или другу личност.

Професоре Стриковићу, шта је заправо дилема, и да ли је она пожељна у животној обичној човека?

Дилема је извесно психолошко стање у коме се човек одлучује између две могућности. Свакодневно се човек налази у неким дилемама, у неким неодлучностима. Прича о Бурдановом магарцу врло је поучна – наћи се између два пласта сена, а ипак крепати од глади, мислим да је најгоре решење. Када је дилема у питању та неодлучност мора се пресећи у неком тренутку, и на једном крају мора бити испољена човекова осећајност и вољни део човекове активности. Дилема је свакодневно присутна! Код нас се каже, ко много одуговлачи неће победити, неће решити проблем. Народ је то артикулисао као искуствену истину кроз изреку „Ко рескира тај добија!“

Да ли је пожељно да се човек повремено нађе у дилеми?

Како да не! То је, пре свега, својство хомо сапиенса, човека који размишља. Човек никад нема само један једини излаз. Постоји више излаза у току живота за многе ствари, било у